

Η γερμανική επανάσταση του 1918

Αυγή της Κυριακής, 11/11/18

Στις αρχές του 20ου αιώνα, η Γερμανία ήταν η πιο βιομηχανικά αναπτυγμένη χώρα στη δυτική Ευρώπη και, ταυτόχρονα, μια από τις πιο δημοκρατικά υπανάπτυκτες. Αντίθετα με το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γαλλία, η Γερμανία δεν ολοκλήρωσε ποτέ την αστική επανάσταση του 1848: δεν είχε επεκτείνει το δικαίωμα ψήφου σε όλο τον (αντρικό) πληθυσμό, διακατεχόταν από τοπικισμούς και φεουδαρχικές φατρίες, και κυβερνιόταν από τη μιλιταριστική αριστοκρατία των Γιούνκερ. Αυτή ήταν, σε μεγάλο βαθμό, η κληρονομιά του Bismarck, ο οποίος κατέστρεψε τον γερμανικό φιλελευθερισμό, στρέφοντας την πολιτική έκφραση του γερμανικού αστισμού προς τον μιλιταρισμό. Έτσι το γερμανικό εργατικό κίνημα επωμίστηκε το βάρος δύο επαναστάσεων: την ολοκλήρωση μιας ανολοκλήρωτης αστικής επανάστασης και την εκκίνηση μιας καθολικής εκδημοκράτισης της κοινωνίας, δηλαδή τη σοσιαλιστική επανάσταση.

Παρά τον οπισθοδρομικό χαρακτήρα του πολιτικού συστήματος, το γερμανικό εργατικό κίνημα ήταν το μεγαλύτερο και πιο οργανωμένο στον κόσμο. Κύριο όχημα της οργάνωσής του ήταν το Γερμανικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα (SPD) και κύρια πολιτική του πλατφόρμα το πρόγραμμα της Ερφούρτης του 1891. Ο *ερφουρτισμός*—εφεύρεση του μαθητή του Engels, Karl Kautsky—πρέσβευε απλή αναλογική, διετή κοινοβούλια, δημοκρατική εκλογή των δημόσιων υπαλλήλων, κοσμική και δωρεάν παιδεία, δημιουργία λαϊκής πολιτοφυλακής και πενθήμερο οκτάωρο. Τον Απρίλη του 1917, ενδοκομματικές διαφωνίες για τη συνέχιση του πολέμου οδήγησαν το SPD σε διάσπαση, δημιουργώντας το Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα (USPD). Μέτα τον Οκτώβρη του 1917, η αριστερή πτέρυγα του USPD—απαρτιζόμενη από τους Σπαρτακιστές και τους

επαναστάτες συνδικαλιστές (*Revolutionären Obleute*)—άρχισε να προσανατολίζεται προς επανάσταση στο ρώσικο μοντέλο.

Η επανάσταση του Νοέμβρη 1918 ήταν μια αυθόρμητη συνεργασία ανάμεσα σε επαναστάτες εργαζομένους, όπως οι *Obleute*, και ριζοσπαστικοποιημένους στρατιώτες. Οι πρώτοι απαιτούσαν πολιτικά και εργατικά δικαιώματα· οι δεύτεροι απαιτούσαν τέλος στον πόλεμο και ξήλωμα του πρωσικού μιλιταρισμού. Μετά τη ναυτική ανταρσία στο Κίελο στις 3 Νοέμβρη, οι σιδηρόδρομοι μετέφεραν την επαναστατική φλόγα σε κάθε γωνιά της χώρας. Στις 7 Νοέμβρη, ο μποέμης γραμματέας του βαυαρικού USPD, Kurt Eisner, κατέλαβε την εξουσία στο Μόναχο, βάζοντας τέλος στην εκατονταετή κυριαρχία των βασιλιάδων της Βαυαρίας και της δυναστείας των Wittelsbach. Η δυναστεία των Hohenzollern κατέρρευσε δυο μέρες αργότερα. Με την παραίτηση του Κάιζερ στις 9 Νοέμβρη, η εξουσία έπεσε στα χέρια του Εκτελεστικού Συμβουλίου (*Vollzugrat*) του Βερολίνου. Το Συμβούλιο είχε δημιουργηθεί κατά τη διάρκεια των απεργιών του Γενάρη 1918· ήταν η πολιτική μετενσάρκωση των απεργιακών επιτροπών που είχαν στήσει οι *Obleute*, υπό την ηγεσία των Richard Müller και Ernst Däumig.

Ερφουρτισμός και επανάσταση

Στις 9 Νοέμβρη 1918, ο προσωρινός καγκελάριος της Γερμανίας διόρισε τον συντηρητικό ηγέτη του SPD, Friedrich Ebert, νέο καγκελάριο. Ωστόσο η εξουσία είχε ξεγλιστρήσει από τα χέρια της καγκελαρίας· είχε περάσει στα εργατικά και στρατιωτικά συμβούλια.

Στις 10 Νοέμβρη, περίπου 3.000 εργαζόμενοι και στρατιώτες συγκεντρώθηκαν στο Circus Busch του Βερολίνου. Έθεσαν στους εαυτούς τους δύο επαναστατικά καθήκοντα: να συντρίψουν τον πρωσικό μιλιταρισμό και να εκδημοκρατίσουν την οικονομία. Το αντιμιλιταριστικό καθήκον προϋπέθετε την απομάκρυνση της Ανώτατης Διοίκησης του στρατού—την ιμπεριαλιστική συμμορία των Hindenburg, Ludendorff, Groener—και την εγκαθίδρυση

δημοκρατικού έλεγχου πάνω στον στρατό. Το καθήκον της οικονομικής εκδημοκράτισης σήμαινε απαλλοτρίωση των μεγάλων βιομηχάνων—Hugenberg, Stinnes, Siemens, Thyssen—με ταυτόχρονη επέκταση του εργατικού ελέγχου σε όλες τις μεγάλες επιχειρήσεις. Επιπλέον, οι σύνεδροι του Circus Busch υιοθέτησαν ένα μέσο για την επίτευξη αυτών των σκοπών: τη σοσιαλιστική ενότητα. Αυτό σήμαινε υιοθέτηση των μέσων του ερφουρτισμού. Η επανάσταση του Νοέμβρη, με άλλα λόγια, στόχευε στον σοσιαλισμό με ερφουρτιανά μέσα.

Η συγκέντρωση στο Circus Busch δημιούργησε ένα προσωρινό πολιτικό σύστημα, αποτελούμενο από δύο σώματα. Το πρώτο σώμα ήταν ένα είδος νομοθετικής εξουσίας, συνέχεια του Εκτελεστικού Συμβουλίου του Βερολίνου. Απαρτιζόταν από 28 εκπροσώπους των εργατικών και στρατιωτικών συμβουλίων, με επικεφαλής τον Richard Müller. Το δεύτερο σώμα ήταν η Προσωρινή Κυβέρνηση των Λαϊκών Αντιπροσώπων, η οποία απαρτιζόταν από τρία μέλη του SPD και τρία μέλη του USPD. Επικεφαλής της τέθηκε ο Ebert. Οι Dittmann και Haase εκπροσωπούσαν τη δεξιά πτέρυγα του USPD. Όταν ο Karl Liebknecht αρνήθηκε να εκπροσωπήσει την αριστερά, ο Emil Barth πήρε τη θέση του.

Οι προκλήσεις που αντιμετώπιζαν τα δύο σώματα ήταν τεράστιες: οι στρατιώτες που επέστρεφαν από το μέτωπο χρειάζονταν υλική και πνευματική υποστήριξη· η Αντάντ και οι λοιποί ιμπεριαλιστές απαιτούσαν προσαρτήσεις και αποζημιώσεις· ο γερμανικός πληθυσμός ήταν στα πρόθυρα λιμού. Σαν να μην έφταναν όλα αυτά, υπήρχε η κρίση της κρατικής νομιμοποίησης: ποιος έλεγχε την δημόσια διοίκηση, την αστυνομία και, το κυριότερο, τον στρατό; Επίσημα, όλη η εξουσία βρισκόταν στα χέρια του Εκτελεστικού Συμβουλίου. Ωστόσο, το Συμβούλιο δεν διέθετε *de jure* νομιμοποίηση εκτός Βερολίνου. Κι αυτό σήμαινε ότι έπρεπε να συγκληθεί ένα παν-γερμανικό συνέδριο εργατικών και στρατιωτικών συμβουλίων· ως ημερομηνία διεξαγωγής του ορίστηκε η 16η Δεκέμβρη.

Η περίοδος από τον Νοέμβρη του 1918 έως τον Γενάρη του 1919 δημιούργησε μια πολιτική διελκυστίνδα ανάμεσα στην Προσωρινή Κυβέρνηση και το Εκτελεστικό Συμβούλιο. Αυτή η περίοδος 'δυαδικής εξουσίας' θύμιζε την προσωρινή κυβέρνηση του 1917 στη Ρωσία, τον Kerensky, τα Ιουλιανά, και τον ρώσικο Οκτώβρη. Όμως ο Ebert διέφερε από τον Kerensky όπως το μέταλλο διαφέρει από το βούτυρο. Στις 9 Νοέμβρη, ο Ebert είχε ήδη διορίσει τους υπαλλήλους του προπολεμικού καθεστώτος στις θέσεις που ήθελε. Την επόμενη κιόλας μέρα άρχισε το παζάρι με τον милитарισμό. Όλα αυτά οδήγησαν σε συνεχείς διαμάχες με το Εκτελεστικό Συμβούλιο. Η προσωρινή συμφωνία της 22ης Νοέμβρη επιβεβαίωσε το δικαίωμα του Συμβουλίου να ελέγχει τους υπουργούς—δηλαδή να τους εγκρίνει και να τους απολύει—αλλά του στέρησε το δικαίωμα να παρεμβαίνει στην καθημερινή λειτουργία της κυβέρνησης.

Η αποφασιστική στιγμή της επανάστασης έλαβε χώρα τρεις βδομάδες αργότερα. Στις 16 Δεκεμβρίου ξεκίνησε στο Βερολίνο το παν-γερμανικό συνέδριο των συμβουλίων. Το συνέδριο πήρε δύο σημαντικές αποφάσεις: πρώτον, να συγκληθεί εθνοσυνέλευση τον Ιανουάριο του 1919 και, δεύτερον, να εκδημοκρατίσει τον στρατό. Η πρόταση υπέρ της εθνοσυνέλευσης εγκρίθηκε με 400 ψήφους έναντι 50. Η απόφαση για εκδημοκρατισμό του στρατού, από την άλλη, έλαβε ομόφωνη στήριξη. Γι'αυτό ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό ο Lamp'λ, γραμματέας του συμβουλίου των στρατιωτών του Αμβούργου. Σε επτά σημεία, που έγιναν γνωστά ως *Hamburger Punkte*, ο Lamp'λ αξίωσε τον πλήρη υποσκελισμό της Ανώτατης Διοίκησης του Στρατού στην κυβέρνηση· κατάργηση όλων των εμβλημάτων βαθμού· μεταβίβαση των ζητημάτων πειθαρχίας στα στρατιωτικά συμβούλια· δημοκρατική εκλογή των αξιωματικών και αντικατάσταση του μόνιμου στρατού από μια λαϊκή πολιτοφυλακή. Ήταν προφανές ότι η εφαρμογή των *Hamburger Punkte* και ο милитарισμός ήταν συνθήκες αλληλοαποκλειόμενες. Γι'αυτό δεν εφαρμόστηκαν ποτέ.

Σπέρματα αντεπανάστασης

Στα μέσα του Νοέμβρη, η Ανώτατη Διοίκηση του στρατού αποφάσισε—ερήμην της κυβέρνησης—να δημιουργήσει ένα συνοριακό εθελοντικό σώμα. Από τη μία, η στρατιωτική ηγεσία ήθελε να προστατεύσει τα ανατολικά σύνορα της Γερμανίας. Από την άλλη, ήθελε ένα εργαλείο για να καταστείλει τα εργατικά και στρατιωτικά συμβούλια. Στις 23 Νοέμβρη 1918, ο Wilhelm Groener, αρχιστράτηγος του γερμανικού στρατού, έθεσε το σχέδιο σε λειτουργία. Το συνοριακό σώμα αποτέλεσε πρόδρομο των *Freikorps*—και πρόγονο των SA. Δεν ξέρουμε αν η κυβέρνηση γνώριζε την ύπαρξη του συνοριακού σώματος. Ωστόσο ξέρουμε ότι ο Ebert είχε ήδη κάνει μια συμφωνία με τον Groener, στις 10 Νοεμβρίου, χωρίς να ενημερώσει την Προσωρινή Κυβέρνηση ή την Εκτελεστική Επιτροπή. Το σύμφωνο Ebert-Groener παρείχε αναγνώριση στις παλιές αυτοκρατορικές στρατιωτικές δομές, με αντάλλαγμα την ασφαλή επιστροφή των στρατευμάτων και τον σεβασμό στη νεότευκτη δημοκρατία. Ο Ebert προσκάλεσε τους κανίβαλους σε γεύμα.

Ο προσεταιρισμός των κανίβαλων θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί: από τον Νοέμβριο του 1918 μέχρι τον Ιανουάριο του 1919, έγιναν τουλάχιστον τρεις προσπάθειες εκδημοκρατισμού του στρατού. Στις 12 Νοεμβρίου, το Εκτελεστικό Συμβούλιο του Βερολίνου εξέδωσε διάταγμα για τη δημιουργία ενός Κόκκινου Στρατού. Το διάταγμα ανακλήθηκε την επόμενη μέρα, μετά από την έντονη αντίδραση των στρατιωτικών συμβουλίων. Στις 15 Νοεμβρίου, το Εκτελεστικό Συμβούλιο εξέδωσε άλλο διάταγμα, ζητώντας τον υποσκελισμό της Ανώτατης Διοίκησης του Στρατού στο Υπουργείο Πολέμου. Το διάταγμα δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Στις 3 Δεκεμβρίου, ο Ebert πρότεινε ένα σχέδιο για τη δημιουργία μιας λαϊκής πολιτοφυλακής (*Volkswehr*). Σύμφωνα με τον Ulrich Kluge, η ιδέα έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από τα συμβούλια των εργαζομένων και των στρατιωτών· βρήκε επίσης υποστηρικτές στο Υπουργείο Πολέμου. Ωστόσο, βρήκε σθεναρή αντίσταση στις ανώτερες βαθμίδες της δημοσίας διοίκησης, πράγμα που οδήγησε στην εγκατάλειψη του σχεδίου στις 28 Δεκεμβρίου.

Έτσι οι κανίβαλοι άρχισαν να εδραιώνονται σε θέσεις εξουσίας, έτοιμοι να κατασπαράξουν τη σάρκα της επανάστασης. Η μακάβρια αυτή πανδαισία ξεκίνησε στις αρχές του 1919, με την αιματηρή καταστολή της εξέγερσης των Σπαρτακιστών και τη δολοφονία της Rosa Luxemburg και του Liebknecht· έλαβε τη σφραγίδα νομιμότητας με τον στρατιωτικό νόμο του Μαρτίου 1919· πήρε μια γεύση από κρατική εξουσία με το πραξικόπημα του Kapp το 1920· πήρε άλλη μια γεύση με το πραξικόπημα του Hitler το 1923· κατάπιε τη Γερμανία ολόκληρη το 1933.

Η στρατηγική του Rosenberg

Η επαναστατική φωτιά του Νοέμβρη έδωσε στη Γερμανία τρεις μήνες: τρεις μήνες να αναζωπυρώσει τις δημοκρατικές φιλοδοξίες του 1848, τρεις μήνες να κάψει τα απολειφάδια του милитарισμού. Η ηγεσία του SPD απέτυχε παταγωδώς και στα δύο αυτά καθήκοντα. Το ερώτημα, ωστόσο, παραμένει: πώς θα μπορούσε η επανάσταση να αποκολληθεί από τον Ebert και την συντηρητική ηγεσία του SPD, εκπληρώνοντας ταυτόχρονα τα δύο καθήκοντα που είχε θέσει στον εαυτό της, δηλαδή την εκδημοκράτιση του στρατού και την κοινωνικοποίηση της οικονομίας;

Στην ελληνική βιβλιογραφία υπάρχουν δύο κατηγορίες απάντησης. Η πρώτη είναι η απάντηση των λενινιστών και των ιστορικών του καθεστώτος της ανατολικής Γερμανίας (DDR)· η πιο συνοπτική έκφρασή της είναι το βιβλίο του Wolfgang Ruge, *Η Επανάσταση του Νοέμβρη 1918 στη Γερμανία*. Σύμφωνα με τον Ruge, η αποτυχία του Νοέμβρη συνδέεται άμεσα με την απουσία γνήσιου λενινιστικού κόμματος στη Γερμανία πριν το 1918—το Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας (KPD) δημιουργήθηκε στις αρχές του 1919. Αυτή η απουσία σήμαινε ότι δεν υπήρχε έγκαιρα η απαιτούμενη ‘πρωτοπορία’ που να ενοποιήσει το κίνημα των συμβουλίων, το οποίο με τη σειρά του θα έπαιρνε όλη την πολιτική εξουσία. Η δεύτερη απάντηση είναι αυτή της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας· εδώ ξεχωρίζει το έργο του

Heinrich Winkler (μέρος του οποίου έχει μεταφραστεί στα ελληνικά ως *Βαϊμάρη: Η Ανάπηρη Δημοκρατία*). Σύμφωνα με τον Winkler, η αποτυχία του Νοέμβρη οφείλεται αφενός στην αφέλεια της ηγεσίας των σοσιαλδημοκρατών σε σχέση με τον милитарισμό και αφετέρου στην παραμέληση μη-κοινοβουλευτικών μορφών δράσης προς στήριξη της δημοκρατίας.

Ας τα πάρουμε με τη σειρά, ξεκινώντας από τη λενινιστική εξήγηση. Πρώτον, ο Lenin δεν υποστήριξε ποτέ τη δημιουργία ενός συνωμοτικού κόμματος επαγγελματιών επαναστατών στη Γερμανία. Για την ακρίβεια, ακριβώς το αντίθετο ισχύει: όπως δείχνει ο Lars Lih, ο Lenin ήθελε—από το 1903 και μετά—να οικοδομήσει ένα μαζικό και ανοιχτό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα στη Ρωσία, κατά τα πρότυπα του γερμανικού. Η καταπίεση του τσαρισμού και οι ρωσικές συνθήκες, ωστόσο, δεν επέτρεπαν κάτι τέτοιο. Αυτό οδήγησε στην οικοδόμηση ενός συνωμοτικού και συγκεντρωτικού κόμματος, του Ρωσικού Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος (Μπολσεβίκοι). Δεύτερον, η δημιουργία ενός λενινιστικού κόμματος στη Γερμανία πριν το 1918 δεν ήταν εφικτή, γιατί το γερμανικό εργατικό κίνημα ήταν προσηλωμένο στις δημοκρατικές παραδόσεις του κοινοβουλευτισμού. Αυτό φάνηκε με τον πιο σαφή τρόπο τον Δεκέμβρη του 1918, όταν τα γερμανικά συμβούλια, τα οποία είχαν ήδη κατακτήσει την πολιτική εξουσία, την παρέδωσαν στην εθνοσυνέλευση. Ένα λενινιστικό κόμμα σε αυτές τις συνθήκες θα ήταν παρωχημένο. Τρίτον, η δημιουργία ενός τέτοιου κόμματος—πριν ή μετά το 1918—δεν ήταν επιθυμητή, επειδή σήμαινε περαιτέρω διάσπαση του μετώπου ενάντια στον милитарισμό. Η καταστροφική πολιτική του KPD τον Μάρτιο του 1921 (η λεγόμενη *März Aktion*) επιβεβαιώνει αυτήν την εικασία.

Η σοσιαλδημοκρατική εξήγηση για την αποτυχία του Νοέμβρη είναι λιγότερο αυτοαναφορική και πιο εύλογη: η ηγεσία του SPD έκανε αχρείαστες παραχωρήσεις στον милитарισμό. Ακόμα χειρότερα, σε κάποιες περιπτώσεις οι σοσιαλδημοκράτες πίστεψαν ότι μπορούσαν να τον χαλιναγωγήσουν, πράγμα που

τους έβαλε στη θέση του παροιμιώδη μαθητευόμενου μάγου. Ταυτόχρονα, η ηγεσία του SPD παραμέλησε συστηματικά τις κοινωνικοποιήσεις—σε κάποιες περιπτώσεις τις πολέμησε—πράγμα που οδήγησε σε αποκατάσταση της προπολεμικής καπιταλιστικής ολιγαρχίας. Ποια ήταν η εναλλακτική; Μια πειστική απάντηση έχει δοθεί από τον Arthur Rosenberg, έναν από τους συμμετέχοντες στην επανάσταση του Νοέμβρη.

Ούτε λενινισμός, ούτε ρεφορμισμός

Σύμφωνα με τον Rosenberg, οι ηγέτες της δεξιάς του USPD, Haase και Dittman, ‘αντιπροσώπευαν την αποφασιστική και μετριοπαθή άποψη της σοσιαλιστικής εργατικής τάξης που αγκάλιαζε εκατομμύρια προλετάριους. Η μοίρα της Γερμανικής Επανάστασης εξαρτιόταν από το αν αυτή η τάση μπορούσε να τεθεί σε δράση.’ (Rosenberg 1936, σελ. 59) Οι Haase και Dittmann απέρριπταν και τον αντι-συμβουλευτικό κοινοβουλευτισμό της ηγεσίας του SPD, και τον συμβουλευτικό αντι-κοινοβουλευτισμό των Σπαρτακιστών. Υπέθεταν, δηλαδή, ότι ο υφιστάμενος δϋισμός εξουσίας ανάμεσα στην κυβέρνηση και τα συμβούλια μπορούσε να θεσμοθετηθεί, στο βαθμό που οι εξουσίες και αρμοδιότητες του κάθε σώματος ήταν σαφώς ορισμένες. Το κοινοβούλιο, π.χ., θα προωθούσε την πολιτική εκδημοκράτιση, ενώ τα συμβούλια θα προωθούσαν την εκδημοκράτιση της οικονομίας. Η στρατηγική αυτή μπορεί να ονομαστεί *συμβουλευτικός ερφουρτισμός*.

Ο συμβουλευτικός ερφουρτισμός συνεπαγόταν διάσπαση του USPD, επανένταξη στο SPD και προσέλκυση της μετριοπαθούς πλειοψηφίας των μελών και υποστηρικτών του USPD στο SPD. Ένας ικανός αριθμός επαναπατρισμένων σοσιαλιστών θα μπορούσε να αντισταθμίσει την πολιτική του Ebert και ίσως τον ανάγκαζε να παραιτηθεί. Η στρατηγική αυτή είχε το επιπλέον πλεονέκτημα ότι θα έφερνε την αριστερά του USPD αντιμέτωπη με ένα δίλημμα: να ταχθεί με τον ερφουρτισμό, ή να ταχθεί με τους Σπαρτακιστές, οι οποίοι είχαν προσβληθεί από αριστερισμό—την ‘παιδική ασθένεια του κομμουνισμού’. Με

άλλα λόγια, αν οι Haase και Dittmann είχαν διασπάσει το κόμμα την κατάλληλη στιγμή, η αριστερά του USPD θα είχε να επιλέξει ανάμεσα σε έναν δϋιστικό κεντρισμό και έναν φανατικό αριστερισμό. Έχει σημασία ότι, μερικές βδομάδες αργότερα, η πλειοψηφία των *Obleute* απέρριψε ρητά το δεύτερο κέρασ του διλήμματος, κατά τη διάρκεια (αποτυχημένων) διαπραγματεύσεων με το νεοπαγές KPD.

Πώς υποτίθεται ότι θα δούλευε η συμβίωση κοινοβουλίου και συμβουλίων, σε επίπεδο αρχής; Ένα μοντέλο θεσμοθετημένης συμβίωσης είχε προταθεί από τον Kautsky τον Δεκέμβριο του 1918. Ο Kautsky πρότεινε μια δυαρχία βασισμένη στον θεσμικό καταμερισμό εργασίας: πολύ χοντρικά, το κοινοβούλιο ελέγχει το κράτος, τα συμβούλια ελέγχουν τα εργοστάσια· ο στρατός και η αστυνομία ελέγχονται από μια κοινή επιτροπή. Η θεωρητική ιδέα είναι απλή και συνδέεται με την εικασία του Engels περί σταδιακής εξαφάνισης του κράτους: χάρη στην επέκταση της δημοκρατικής αυτοδιαχείρισης σε όλο και περισσότερες πολιτικές και οικονομικές σχέσεις, η κοινωνία ανακτά τον έλεγχο πάνω στην πολιτική και οικονομική της ζωή, καθιστώντας κράτος και κεφάλαιο περιττά κατάλοιπα ενός ξεπερασμένου τρόπου παραγωγής. Σύμφωνα με τον Kautsky, η δυαρχία ήταν η απαραίτητη πρώτη φάση αυτής της διαδικασίας. Σε επίπεδο αρχής, το μοντέλο έμοιαζε εύλογο και πολιτικά εφικτό. Ωστόσο, η τακτική που ακολουθήθηκε για τη θεσμοθέτησή του ήταν ασυνάρτητη. Εξηγούμαι.

Τον Δεκέμβρη του 1918, κατόπιν έντονων πιέσεων από τα εργατικά συμβούλια, ο Ebert όρισε τον Kautsky και τον Rudolf Hilferding σε μια Επιτροπή Κοινωνικοποίησης. Η Επιτροπή ήταν κίνηση αντιπερισπασμού. Ο πραγματικός στόχος του Ebert ήταν να κατευνάσει τα λαϊκά αιτήματα για εκδημοκράτιση της οικονομίας, χωρίς να εκμαιεύσει ουσιαστικές παραχωρήσεις από τους Γερμανούς καπιταλιστές. Η επιτροπή του Kautsky πρότεινε δύο πολιτικές: πρώτον, κοινωνικοποίηση της μεγάλης βιομηχανίας, ξεκινώντας από τον άνθρακα, τον σίδηρο και τον χάλυβα, με σταδιακή επέκταση σε ολόκληρο τον βιομηχανικό

τομέα. Ταυτόχρονα, ωστόσο, έδινε έναν δευτερεύοντα πολιτικό ρόλο στα εργατικά συμβούλια, με βασικό καθήκον 'να εξασφαλίσουν ότι το κοινοβούλιο ακούει διαρκώς τη φωνή των εργαζομένων'. Αυτός ο υποσκελισμός των συμβουλίων αποδείχτηκε μοιραίος για το πρόγραμμα του Kautsky, ο οποίος γνώριζε ότι η εξωκοινοβουλευτική πίεση δεν θα ερχόταν ούτε από τα συνδικάτα, ούτε από τα κόμματα· ο κύριος μοχλός πίεσης ήταν τα εργατικά συμβούλια. Όπως αποδείχτηκε, αυτή η στρατηγική ήταν κάθε άλλο παρά δρόμος προς την εξουσία.

Στα τέλη του Δεκέμβρη 1918, η Επιτροπή εξέδωσε μια προκαταρκτική έκθεση, η οποία πρότεινε την κοινωνικοποίηση κάποιων μονοπωλιακών βιομηχανιών, όπως ο άνθρακας και ο σίδηρος. Τα εργατικά συμβούλια απανταχού στη Γερμανία άρχισαν να καταλαμβάνουν τα ορυχεία στο όνομα της αυτοδιαχείρισης. Τους πρόλαβαν, ωστόσο, οι εκλογές του Γενάρη 1919, όπου τα δύο σοσιαλιστικά κόμματα συγκέντρωσαν το 45% των ψήφων· το SPD έκανε συνασπισμό με τα κεντρώα κόμματα. Το σχέδιο κοινωνικοποίησης του Kautsky δεν εφαρμόστηκε ποτέ, με εξαίρεση τη βιομηχανία άνθρακα. Ο άνθρακας εθνικοποιήθηκε υπό την αιγίδα ενός Εθνικού Συμβουλίου Άνθρακα, αποτελούμενο από δημόσιους υπαλλήλους, εργαζόμενους, καταναλωτές και αφεντικά. Έτσι η επιφυλακτικότητα της ηγεσίας του SPD, σε συνδυασμό με την πολιτική υποβάθμιση των εργατικών συμβουλίων, αποκατέστησε την προπολεμική καπιταλιστική ολιγαρχία. Αυτή, με τη σειρά της, στράφηκε προς τους πολιτικούς πάτρωνες της, επαναφέροντας σταδιακά τις αντιδημοκρατικές πρακτικές του γερμανικού μιλιταρισμού.

Coda

Το κύκνειο άσμα του συμβουλευτικού ερφουρτισμού ήταν το 'Επαναστατικό Πρόγραμμα' που υιοθέτησε το USPD τον Μάρτιο του 1919. Το πρόγραμμα γράφτηκε από τον Hilferding και έδινε στα εργατικά συμβούλια το δικαίωμα να φέρνουν νομοσχέδια ενώπιον της εθνοσυνέλευσης και να προκηρύττουν δημοψήφισμα.

Θεωρητικά, το πρόγραμμα Hilferding μπορούσε να επαναφέρει την πίεση από τα κάτω, να υποστηρίξει μια οργανωμένη προσπάθεια αντικατάστασης της ηγεσίας του SPD, και να αναζωπυρώσει την επαναστατική φλόγα. Αυτή η ευκαιρία δόθηκε δύο φορές: κατά τη διάρκεια των απεργιών του 1919, όταν το SPD έκανε προσφορά συγκυβέρνησης στο USPD, και αμέσως μετά την τεράστια απεργία της 14ης Μάρτη 1920, που διέλυσε το πραξικόπημα του Kapp. Και στις δύο περιπτώσεις, η αριστερά του USPD μπλόκαρε τη συνεργασία με το SPD. Το τελικό χτύπημα ήταν οι εκλογές του Ιούνι 1920, όπου ο γερμανικός λαός στράφηκε στη δεξιά· η επανάσταση κατέληξε.

Η έκβαση του Νοέμβρη επηρεάστηκε από δύο σημαντικές προσωπικότητες της σύγχρονης γερμανικής πολιτικής ιστορίας: του Bismarck και του Kautsky. Του Bismarck, ο οποίος σφράγισε τον μιλιταρισμό μέσα στον γερμανικό καπιταλισμό, αναγκάζοντας έτσι τη σοσιαλδημοκρατία να αναλάβει τα καθήκοντα τόσο της αστικής όσο και της προλεταριακής επανάστασης. Και του Kautsky, ο οποίος χάραξε την ενότητα σοσιαλισμού και κοινοβουλευτισμού πάνω στην ψυχή του γερμανικού προλεταριάτου, οδηγώντας έτσι πολλούς επαναστάτες να εγκαταλείψουν τον κοινοβουλευτισμό όταν ο σοσιαλισμός δεν ευοδώθηκε. Ο συμβουλευτικός ερφουρτισμός ήταν η μόνη επαναστατική στρατηγική που ένωνε τα ξέχωρα καθήκοντα της αστικής και προλεταριακής επανάστασης σε ένα πολιτικό πρόγραμμα, χωρίς να υποβαθμίζει τις αρχές του κοινοβουλευτισμού ή τα εργατικά συμβούλια. Η στρατηγική αυτή συντρίφτηκε ανάμεσα στο σφυρί του μιλιταρισμού και το αμόνι ενός άτολμου ρεφορμισμού. Τα θρύμματά της έθεσαν τα εύθραυστα θεμέλια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης.

Βιβλιογραφία

Herwig, H. (1968). 'The First German Congress of Workers' and Soldiers' Councils and the Problem of Military Reforms'. *Central European History* 1(2): 150-165.

Kluge, U. (1985). *Die deutsche Revolution 1918, 1919*. Suhrkamp.

Lih, L. (2008). *Lenin Rediscovered*. Haymarket Books.

Oertzen, P. von (1963). *Betriebsräte in der Novemberrevolution*. Dietz Verlag.

Riddell, J. (1999 ed.). *The German Revolution and the Debate on Soviet Power*. Pathfinder Press.

Rosenberg, A. (1936). *A History of the German Republic*. Methuen.

Ruge, W. (2012). *Η Επανάσταση του Νοέμβρη 1918 στη Γερμανία. Σύγχρονη Εποχή*.

Winkler, H.A. (2011). *Η Ανάπηρη Δημοκρατία*. (μτφ. Α. Σαλταμπάση). Εκδόσεις Πόλις.